

Společenská situace

- k příležitosti položení základního kamene Národního divadla vzniká roku 1868 almanach Ruch, který sestavil Josef Václav Sládek
- rozdělení UK na část německou a českou
- vznik nových uměleckých organizací: Umělecká beseda atd.

Škola národní

- autoři okolo almanachu **RUCH**
- Svatopluk Čech
- Eliška Krásnohorská

Škola kosmopolitní

- kolem časopisu **LUMÍR** (majitelem byl Sládek)
- Julius Zeyer
- Jaroslav Vrchlický

Svým dílem naplňovali český národně obrozenecký program. Psali zejména vlasteneckou a politickou poezii, požadovali, aby literatura byla úzce spjata s národními tradicemi. Často se obraceli do české národní minulosti.

Tito spisovatelé preferovali snahu zapojit českou literaturu v co největší míře do kontextu světové literatury. Proto prostřednictvím překladů přejímali četné podněty z ciziny, zejména západoevropské.

-- Literární kritika a její vliv na literaturu --

Eliška Krásnohorská a kritika

Roku 1877 se v Časopise Národního muzea objevuje stať Elišky Krásnohorské **OBRAZ NOVĚJŠÍHO BÁSNICTVÍ ČESKÉHO**, v němž spisovatelka hovořila o své představě básníka ryze národního, jenž naplňuje v podstatě obrozenecký program české literatury. Právě takový spisovatel byl pro Krásnohorskou ideálem. Pravým opakem byl Vrchlický, který pro ni nebyl dost osobitý, ale především, byl příliš závislý na impulsech z cizích literatur. Tak byl spor, který se vlekl několik let, na světě.

Svatopluk Čech

- studoval právnickou fakultu, ale tíhl k literatuře
 - 1879 – znovu zakládá časopis Květy
 - psal epické sklady, prózu, povídky
 - řešil sociální problémy; satirik
 - do almanachu **RUCH** přispěl básní **HUSITA NA BALTU**
- Starý muž na břehu Baltského moře (symbol jeho konce) potkává mladíka, vypráví mu o své cestě. Že by se nikdy neměl vzdávat. Vyjadřoval tím nesouhlas s nadvládou Rakouska.

JESTŘÁB KONTRA HRDLIČKA

- krátký román, z jeho zkušeností jako právníka
- úředník Hrdlička si půjčí peníze od lichváře, ale nemůže splatit, má rodině oznámit, že jdou do bankrotu. Rodina musí rozprodat své věci, ale i tak to nestačí. Přítel jeho dcery chce zaplatit za dluhy, v době, kdy peníze splácí, se pan Hrdlička zabíjí.

LEŠETÍNSKÝ KOVÁŘ

- spor mezi českým kovářem a německým podnikatelem.
- kovář měl prodat svou kovárnu, aby se mohlo něco vybudovat, on odmítá a je nucen silou, ale i té se vzepře. Velký vlastenec. Přichází vojsko, aby vydal svou kovárnu. Při této vzpouře je zastřelen s pocitem, že svou rodnou zem nedal nadarmo.
- psáno písňovou formou

PÍSNĚ OTROKA

- lyrické, politický rámec
- horda otroků, nejstarší z nich vypráví a ostatní mu závidí, že poznal svobodu
- o mladém otrokovi, který získá svobodu v pralese. Později potkává mladou ženu, která utíká před otrokářem, prvně si nevěří, později se zamilují, ovšem při cestě pro vodu ji dva otrokáři náhodou objeví. On ji nechce nechat, vrhne se na vojáky, voják na něj namíří zbraní, ona mu skočí do rány, zachrání ho, ale on se už vzdává a na stáří se vrací zpět mezi otroky.
- Dílo je alegorií boje za práva národa a bylo velice úspěšné a velice často vydáváno-

VE STÍNU LÍPY – epos; rámcový příběh + vyprávěné příběhy; jde o vzpomínky autora, který několik let v dětství prožil na Peruci.

VÝLET PANA BROUČKA DO MĚSÍCE

VÝLET PANA BROUČKA DO 15. STOLETÍ

- cyklus fantasticko-humoristických a satirických vyprávění o Matěji Broučkovi. Brouček je typický měšťák – chamtivý, závistivý. Dostává se mezi husity, kde se projevuje jeho zbabělost. Husitství je zde velmi oceňováno.

POVÍDKY S PANEM BROUČKEM

Josef Václav Sládek

- pochází z chudých poměrů; měl velkou úctu k obyčejným lidem
- studoval na akademickém gymnáziu
- redaktor v novinách
- dělal vychovatele v americké rodině, učil zde děti česky
- psal do českých novin z Ameriky jako splátku půjčky na cestu do USA a publikovali se v NL
- po příjezdu do USA byl zklamán, očekával demokracii, ale v té době vrcholili hony na indiány
- překládal divadelní hry od Shakespeara (33 dramát), Byrona...
- v osobním životě měl smůlu; dvě manželky

Reakce na pobyt v USA

NA HROBECH INDIÁNSKÝCH – zde vyjadřuje své okouzlení americkou přírodou, především ale ohromení nad demokracií, která pro dolar neváhá nemilosrdně likvidovat původní obyvatelstvo

AMERICKÉ OBRÁZKY

BÁSNĚ

- věnuje se zde smrti své ženy a dítěte – žalozpěvy
- propojil se smrtí indiánů v Americe

Tvorba pro děti

ZLATÝ MÁJ, SKŘIVÁNČÍ PÍSEŇ, ZVONY A ZVONKY

JISKRY NA MOŘI – stále pesimistické nálady, což mu bylo vytýkáno; vzpomínky na první ženu Emilii

SVĚTLOU STOPOU

- jeho nejlépe hodnocená sbírka
- básně jako povídky; optimistické, filozofické; miniatury

NA PRAHU RÁJE - vlastenecká, hlavně husitské dějiny; má tu speciální oddíl o dětech (ale ne pro děti)

ZE ŽIVOTA

- napsal jako odpověď na Nerudovu kritiku

- jeho básně byly čistě reflexivní poezie; říká jim nekrology – ze života jiných
- hodně úvah o životě a smrti

SLUNCEM A STÍNEM – písňová forma, krátké básně

Jaroslav Vrchlický

- vlastním jménem Emil Frída
- pochází z chudé rodiny, byl vychováván u jednoho strýce – faráře – celý život mu pomáhal
- 10 sourozenců
- zamiloval se do Sofie Podlipské – vzal si nakonec její dceru, aby mohli být spolu. S dcerou Sofie měli dítě /Milada/, další dvě děti měla se Seifertem, který se do ní zamiloval. Až to zjistil, tak se zhroutil. - Ještě se do něj kriticky pustil Machar a lumírovci.
- bylo mu vytýkáno, že nepsal nic původního.

Přínos do české literatury

- hodně překládal a zkoušel tak i napodobovat jejich styly (rondo...)

Cyklus ZLOMKY EPOPEJE

- myšlenka podat obraz celého lidstva, v několika sbírkách; inspirován V. Hugem
- průřez dějinami: vybíral si zlomové momenty; žádná systematika; hodně se věnoval antice
- stěžejní sbírky: **DUCH A SVĚT**, **DĚDICTVÍ TANTALOVO**, **BREVÍŘ MODERNÍHO ČLOVĚKA**
 1. raná řada – hodně se zabíral perspektivami lidstva; spadá sem antika
 2. – věnuje se středověku (až do 18. Století)
 3. – blíží se současnosti, hodně se dívá do budoucnosti
- významnou část tvoří česká tematika: **SELSKÉ BALADY**, **MÝTY**

Lyrické sbírky

Z HLUBIN – věnoval Hálkovi

VITORIA COLONA – zhodnotil zde svůj vztah k Sofii Podlipské; hl. hrdinka se zamiluje do Mickelangela – platonická láska

ROK NA JIHU – vytýkáno, že popisuje cizí, italskou krajinu a že život viděl až moc romanticky.

OKNA V BOUŘI (za trochu lásky šel bych světa kraj...)

- Psáno v krizi, jednak v tuto dobu (90. léta) probíhal spor s lumírovci a jednak procházel manželskou krizí

Epické sbírky

DUCH A SVĚT – kolísání mezi optimismem a pesimismem. dává zde do souvislosti umění a rozum, Starověké Řecko je symbolem optimismu. Volá po harmonii s přírodou. Věří v lidské poznání a sílu rozumu. (patří do cyklu Zlomky epeje)

SELSKÉ BALADY – jedná se o sociální baladu na téma skutečných událostí. z přelomu 17. a 18. stol. (hrabě Breda). Zachycují lidovou bouři. Vrchlický zachycuje především mezní okamžiky. Idea tohoto díla spočívá v myšlence, že člověk nikdy nesmí vzdát svůj boj. Člověk musí stát za svými názory. Ze sbírky vyplývá, že každé zlo musí být potrestáno. Chce vzbudit národ k boji za svá práva.

Dramata

Trilogie **HIPPODAMIE**

- **NÁMLUVY PELOPOVY, SMÍR TANTALŮV, SMRT HIPPODAMIE**

NOC NA KARLŠTEJNĚ

Julius Zeyer

- narodil se v bohaté pražské rodině; matka původem židovka
- studoval techniku ve Vídni, ale zajímal se spíš o humanitní vědy
- procestoval Evropu, neměl finanční problémy
- náměty čerpal nejčastěji z dávné historie, mytologie, bájí a pověstí, a to nejen českých, ale i francouzských nebo ruských.
- jeho poezie je převážně epická a má často nostalgický ráz.

Poezie – epika

VYŠEHRA D – z historie Čech

OSSIANŮV NÁVRAT

KAROLÍNSKÁ EPOPEJ – Chtěl vytvořit eposej o historii lidstva. Týká se hlavně rytířské doby (statečnost, věrnost, čestnost).

Próza

DŮM U TONOUCÍ HVĚZDY – příběh mladého medika a jeho přítele básníka, částečně se odehrává v Paříži.

TŘI LEGENDY O KRUCIFIXU – tři povídky se společným tématem ukřižování

1) **INSULTUS** = nepomstěný

- vypráví o mladé sochařce, která chce udělat co nejvěrnější sochu ukřižování, najme si žebráka, jako model ukřižování a zabíjí ho, aby zachytila věrnost. Nebrala to jako vraždu.

2) **EL CHRISTO DE LA LUZ** = Kristus světlý – ve Španělsku, Toledu

3) **SAMKO PTÁK**

- Samko je venkovský prostáček, který vyrůstal daleko od lidí v lese, jen se svou babičkou, ptáky a zvířaty. Rozumí proto řeči ptáků. Když mu je patnáct let, odvečou ho vojáci z lesní samoty a přinutí pracovat na stavbě hradu. Po návratu nachází Samko chatrč vypálenou a celý kraj vydrancovaný. Ujmou se ho teprve v jednom klášteře, ale neberou ho vážně. Nechají ho přespávat v malé kobce s krucifixem. Samkovi se Krista na kříži zželí a nosí mu jídlo. Naučí se s ním rozmlouvat a po smrti ho lidé začnou uctívat jako světce, protože zjistí, že byl ve spojení se samotným Synem člověka, Ježíšem.

RADŮZ A MAHULENA – jediné jeho drama; pohádka, hudbu složil Suk, natočena i film

Hlavním hrdinou je Radúz, který zabloudí při lovu bílého jelena do království krále tatranského. Bílého jelena zabije a spícího Radúze najde jeho sluha, který se s ním odebírá zpět do jeho království. Při zpáteční cestě je zajat králem Stojmírem a královnou Runou. Radúz zde spatří něžnou a laskavou Mahulenu. Královna se dozví o vzplanutí Mahuleny k Radúzovi, s jejich láskou však nesouhlasí a proto Radúze nechá přikovat na Orlí skálu. Mahulena se vydá Radúze vysvobodit. Při útěku jsou však přistiženi královnou, která nad nimi vznese kletbu. Kletbu se naplní při návratu do Radúzova království. Radúz zapomíná na Mahulenu a zoufalá Mahulena touží zemřít, při této myšlence se mění v topol u kterého často Radúz truchlí a je ho matce se více vzdaluje, proto se matka rozhodne topol porazit a tímto činem je kletba královny Runy prolomena

